

HIGIEN'A SI SCOL'A.

F Ó I A

pentru

Sanetate, morbi, Educatiune si instructiune.

Votiv'a Tabla.

Déca cinev'a are interesu la legile higienistice, apoi acel'a este serimanulu muncitoriu, ale carui poteri scadu prin reu gatitulu alimentu, acarui sanetate se ruinéza prin rea ventilatiune si ai carui copii se rapescu prin morbi, cari aru poté fi incungiurati. A nóstra presenta educatiune elementária nu numai ca intrelasa a luminá muncitoriulu despre ace'a, ca unele din suferintiele cele mai mari ale lui se potu reduce pure numai la cause fisice, cari se potu delaturá prin cuno-sciintia, rabdare si moderatiune, — ci ea 'lu face surdu si catra aceia, cari i-aru ajutá si 'lu mana intr'acolo, cá in loculu nevoitii sale naturali spre imbunatatîrea pozitiei s'ale se arete o mahomedana supunere la presupus'a vointia dumne-dieésca! Aru fi dara fórte de doritu, cá instructiunea in ele-mentele Fisiologiei se formeze o esentiala parte constitutiva a acelu metodicu invetiamentu in obiectele economiei casnice, pentru-ca prin cunoscinti'a structurei si functiuneloru corpului omenescu, precum si a conditiunei in sanetate si morbu se prepara spiritulu pentru sciinti'a despre sanetate. Ar' fi folosi-toriu, cá higienii si medicii se afe in marea multîme baremu o tiermurita cunoscinti'a despre de obste recunoscutele fapte, cari servescu de basa pentru admonitiunea loru si se-i faca susceptibili spre priceperea si urmarea svaturiloru loru. Déca ascultamu acuma unu discursu obicinuitu despre sanetate,

morbu si mórte, ar' fí se ajungemu la ace'a opiniune, ca procesele vietii se deosebescu de tóte celelalte aparituni naturali, ca ele s'aru executá dupa alte legi, decatu ce suntu firmu statoriele legi naturali si multi ómeni suntu de opiniune, ca morbulu si mórtea provinu prin o drépta apucatura a Dumnedieirei. Lucrulu principalu este, cá omenii se invetie a pricepe, ca procesele vietii nu cuprindu positiune esceptionala, ci mai vertosu ca nascerea si mórtea, sanetatea si morbulu urméza totu acele legi, cá si resarirea si apunerea sórelui, cá si schimbarea lunei; — ca corpulu viu este unu mehanismu, a-carui lucrare regulata noi o numimu sanetate, a-carui conturbare numimu noi morbu si a-carui incetare — stare — numimu noi mórte!“

Profesorulu Huxley

in „Instructiunea elementaria a copiiloru in Fisiologia.“

Aparatulu genitalu omenescu.

Calitatea lui anatomica, destinatiunea fisiologica a lui, bólele lui si tractarea fisiatrica a lui.

(Urmare.)

Cur'a sifilisului.

In Graefenburg erá de multu resolvita intrebarea: déca sifilisulu curatu se póte vindecá fora mercuriu — argintu viu — candu la finea aniloru patrudieci si la inceputulu anului cincidieci ambii medici hidropati Drulu Landa in Leitmeritz si Drulu Kreyser in Mosc'a a redicatu de nou dogm'a, ca sifilisulu nu este vindecabilu pe calea potrivita naturei, ci are lipsa netrecuta de tractare cu mercuriale. Inse scrutatorii de natura nepreocupati si mai vertosu fisiatirii T. Hohn, Wolhold si multi altii nu s'au lasatu sedusi prin astfeliu pure volnice afirmatiuni, ci ei ne dau dovedi indestulatórie, ca ei au vindecatu multíme de siflise, iute, in pucine septemani, ba in singuratice casuri in pucine dñle fora mercurialie si fora morbi postumi.

Cu tóte aceste cea mai mare parte a mediciloru tienu la tractarea sifilisului cu mercurialie. Mercuriulu si sifilisulu suntu

la ei cá si la matematici doue concepte acoperitorie. Dar' fia dîsu in onórea vocatiunei medice suntu si intre densii nepreocupati, cari si-au pastratu observatiunile loru neclintiti si nu au lunecatu pe calea mercurialeloru. Intre acesti'a stralucesce astadi Dr. Josef Herrmann in Wien'a cá c. r. medicu primariu in spitalulu universalu dela Vieden, care, precum amu aretatu mai susu, in decursu de 20 ani a tractatu peste 30,000 sifilitici fora mercuriu, si a doveditu, ca sifilisulu se póte vindecá fora mercurialie. Ba ce e mai multu in an. 1856 vediendu Ministeriulu de interne c. r. cate daunóse bóle se nascu din tractarea sifilisului cu mercuriu, a demandatu, cá sub control'a unui barbatu de specialitate ministerialu se se faca probe anume cu astfeliu de cure. Acestu metodu de a curá sifilitici fora mercuriu a succesu Drului Herrmann asia de bine încátu la anulu 1858 a demandatu ministeriulu infientiarea unui despartimentu in acelu spitalu anume pentru acést'a cura, punendu-lu sub ingrijirea Drului Herrmann, si sub control'a unei comisiuni constatatorie din Dr. Lorinser si Oettinger ambii medici primari.

In acestu despartimentu sifiliticu a tractatu Herrmann sifiliticii fora mercuriu, fora iadu, fora sulfuru cu unu cuventu fora medicamente interne ori esterne cu celu mai bunu succesu diece ani, si pe langa tóte aceste atatu de evidente dovedi, totusi au avutu Dr. Herrmann a se luptá multu cu inradecinatele prejudetie ale multoru medici. Iata cum vorbesce elu despre aceste: „Suntu doue lucruri, cari servescu de basa la scrutatiunile mele: antaiu este observarea decursului naturalu alu sifilisului la tractarea lui fora mercuriu si fora iadu si a dou'a prob'a fisicala-chemica, experimentulu scientificu.“

„Eu am esecutatu acést'a procedura a mea strinsu science aprópe diece ani in c. r. spitalu din Wieden sub control'a publicitatii, precum si in pracs'a mea fora esceptiune, si statistic'a a celoru diece mfi de casuri de pana acuma, care eu le-am tractatu singuru in acelu stabilimentu, aréta rezultate, cari dau unu atestatu stralucitu nu numai teoriei mele, ci si metodului meu sanativu fora mercuriu.“ . . .

„Cu esceptiunea aztecheloru si samoiediloru am tractatu eu morbosi din tóta lumea fora mercuriu cu multu norocu si am aflatu si in tóte zonele pamentului medici, cari anatemiséza,

mercuriulu si credu mai 'nainte in tóte decatu in poterea lui sanativa in sifilisu.“

„Sub astfeliu de lupta in contra doctrinei mele a trecut unu deceniu, tóte armele, tóte medilócele ce a adusu scól'a mercuriala pe campulu de bataia nu au potutu resfrange nici o sentintia din doctrin'a mea in modu otaritu si basatu, tóte incercarile loru pe bas'a principiiloru doctrinei vechi a combata cea nóua, s'au frantu de scientific'a basa a esactei mele scrutatiuni, pentru-ca tocmai acést'a de pe urma urméza fidelu legile naturei, pana candu cea de antaiu este siremana, numai o fantoma a unei fantasii neregulate.

„Eu stau mai firmu cá ori candu langa doctrin'a mea. O esperintia de diece ani la patulu morbosiloru, cu mfi de mfi de bolnavi, marele succesu alu metodului meu sanativu si mai departea observatiune a morbosiloru dupa efaptuit'a vindecare de un'a parte, éra de alt'a parte ametial'a contrariloru mei, precum si critic'a slaba de viétia si seraca de spiritu au lasatu neclintite principiile mele si au apasatu pe original'a mea privire despre esenti'a si tractarea sifilisului timbrulu adevverului.“

„Amesuratu acestor'a eu voiu lucrá pururea la inceput'a reforma a sistemei sifilidologice neobositu in tóta viéti'a mea si voiu luptá prin public'a mea activitate in contra gangrenei in medicina, in contra mercurialismului, cu arme scientific'e; fiendu eu convinsu cà doctrin'a mea, de si ea pana acuma este banuita si combatuta de fanatici cu argumente, cari de multe ori fora nici o indoiala curgu din alte decatu din sorginte scientific'e, in fine, si candu ar' mai trece inca o versta omenésca, va strabate si trebue se strabata spre onórea scientiei si spre binele omenimei.“

„Antai'a basa a teoríei mele, fundamentulu edificiului meu este observarea decursului naturalu alu sifilisului fora a adauge ceva esentialu artificiosu. Acést'a se intempla, fiindu-ca eu principalminte nu aplicu la sifilisu neci mercuriu neci iadu si peste totu incungiuru ori ce interna medicatiune. Dupa parerea mea se póte cunósce chiar fora indoiala numai in estu modu cursulu desvoltarii si marginele morbului. Din mfi si éراسi mfi de casuri dupa o lunga astfeliu de observatiune am intocmitu eu sistem'a naturala a sifilideloru, unde am purcesu strinsu obiectivu si am incungiuratu ori ce hipotesa.“

„Despartirea unei intregi grupe de forme morbóse din sistem'a sifilideloru si desemnatiunea unei mare parti a loru cá morbi mercuriali s'a facutu din partea mea tocmai in urmarea rezultatelor observarii decursului naturalu alu sifilisului. In aceste momente, a-caroru insemnatate scientifica nici unu medicu cultu nu o póte pune in intrebare, jace campulu, pre care este de a se luptá in contra doctrinei mele si a invinge ori a cadó. Resultatulu finalu alu luptei trebue odata perfectu otaritu: adeverulu scientificu póte fi numai unulu; intre doctrin'a mea si intre scól'a mercuriala nu incape compromis, nu e cu potintia neci o complanare neci o impacare. Un'a doctrina este adeveru si sciintia, ce'alalta nelucire si ratecire. Are cineva curagiu si voia, ce pana acuma nu s'a intemplat, a-mi urmá cá contrariu pe acestu terenu alu esactei scrútiuni; si e in stare a-mi documentá cu evidintia, ca modulu meu de observatiune a decursului naturalu alu sifilisului, precum si modulu meu de a cugetá si a formá conclusiuni este ratecitu; — este elu in stare a aretá scientifique, ca esperimentulu eserceatu de mine este o nalucire góla séu insielatiune; póte elu cá barbatu de onóre a afirmá ca rezultatele practice produse de mine, nu suntu fapte complinite, ci numai o ilusiune séu fictiune? atunci vine tempulu pentru mine a depune armele si a recunósce, ca nisuinti'a onesta a mea s'a frantu de impregiurari, pe cari a le impiedecá nu a fostu in stare neci celu mai realu caracteru. Pana candu inse aceste dovedi nu suntu date, trebue eu se lasu contrariloru mei cu o logica consecintia, pana candu vréu ei sustinerea unei doctrine si unui modu de sanare, care e totu, numai adeveru nu, prin urmare neci sciintia.“

Pana aci Dr. Herrmann. Amu tienutu de lipsa a aduce si aceste la cunosciinti'a cetitoriloru nostri, cá se véda, cu catu zelu, cu cate arme sciintifice lucra unu medicu convinsu de adeverulu esperintieloru sale in contra adversariloru, cari inradecinati in invecchitele loru rateciri, 'si iau voia a critisá si combate si cele mai evidente adeveruri, numai cá se-si acopere nesciinti'a si neesactitatea loru.

Se mai afla in cartile Drului Herrmann inca doue momente fórte ponderóse, cari noi nu le potemu trece cu vederea, adeca sifilisulu tractatu si vindecatu amesuratu naturei, asia dara fora mercuriu respective fora medicamentu, nu se herese-

sce neci dela tata neci dela muma la copii neci cá atare neci in vre-o alta forma; unde din contra cei tractati cu mercuriu herezescu sifilisulu schimbatu in hidrargirosa — bóla de argintu viu — cronica, séu cá tractarea cu argintu viu devine apoi bas'a, focariulu escarei si desvoltarii scrofulosei la copii. „Scrofulos'a copiiloru este in acestu casu o forma trasitiva a hidrargirosei cronice a parintiloru.“ Modestu pentru meritele sale in tractarea sifilisului fora mercuriu, Dr. Herrmann pune aceste indereptulu unoru predecesori ai sei si d'ice, ca Istori'a medicinei incependu dela Dioscoride, Pliniu si Gallenu pana la Fricke, Klose si Drysdale pastréza numele acestoru amici ai omenimei, si aduce inainte intregi epoce ale timpului, in cari antimercurialismulu a aperatu patimasi'a omenime de sistematic'a inveninare cu mercuriu.

(Va urmá)

Nevralgi'a.

Intre nevralgii, cari bantuescu mai cu séma corpulu nostru, mai insemnate si dese suntu: Nevralgi'a stomacului si Colic'a. — Nevralgi'a stomacului séu *cordialgi'a* (spasmii stomacului) este o descesire a Indigestiunei cronice, si are cá si acést'a caus'a s'a in modulu vietii intorsu. Recirea séu repetítele erori in dieta, potu, déca cele mai 'nainte numerate cause au dispusu cu incetulu debilitatea si iritabilitatea, a se privi si de cause ocasionali ale acestui morbu.

Mai desu se ataca de acestu morbu femeile, cari béu multa caféua, siedu multu, manca bine si multu, dara elu nu crutia neci bet'vii, neci artriticii, precum si pre cei ce au luat multe medicamente mai alesu ermetice dese, si dose numeróse de salitru si mercuriu.

De multe-ori este *cordialgi'a* o aparitiune a degeneratiunei stomacului si a membranei mucóse a lui, anume a asia numitului ulceru rotundu alu stomacului. *Cordia'gi'a* se arata in form'a unei doreri constringatórie, forte simtibile, cate odata impededandu si insasi resuflarea, la inceputu in pause mai lungi cu septemanele, care intr'ace'a si totu mai scurta pana ce dorerile se arata in tóte d'filele, ba si mai de multe ori pe

di. Pana candu tienu aceste doreri se constringe stomaculu ast'felu, catu de multe-ori potemu pipai prin foie spinarea. Cordialgi'a se asiédia cam obicinuitu dupa o vomire a unui macu albiu, oleiosu acriu.

De sine si pentru sine nu omore cordialgi'a, déca inse ea vine dela ulcerulu — sgaib'a — mai susu aretatu, apoi atunci mórtea e sigura.

Cur'a cordialgiei cere mai 'nainte de tóte schimbarea dietei si a modului vietiei. Sub impregiurari va fi de lipsa, a ordiná gustarile bucateloru mai dese, inse pucine, si apoi panaí lui Grahamu. Insasi berea de apa cere oresicare precautiune si trebue inceputu cu portione mici si cu trasure intinse.

Procedur'a dietetica se spriginesce prin o tractare topica suscitatória — breulu lui Neptunu, invelirea de diumetate; culicupiulu, si in catu aru fi ea legata cu o patima universalá, cur'a acesteia suscitatoria.

Colic'a este o nevralgia in diferitele plece nervóse ale canalului matiului, mai cu séma ale matiului colonu, are caus'a s'a in escese dietetice — pré bogate, greu mistuibili si umflatorie bucate — in recéla, mai vertosu candu prin acést'a se influintiéza daunosu curgerea sangelui hemeroidalu, si a menstruatii etc., in inveninari cu plumbu. Dispositiunea spre colica se promovéza prin totu ce lucra ruinatoriu asupr'a digestiunei. — In colica nu are se fia neci friguri, neci vre-o inflamatiune, ea se aréta cu doreri crancene constringátorie deasupr'a buricului in matiulu colonu costisiu, in parocsismi singuratici, séu déca devine cronica in parocsismi repetiti. Rigaiture, venturi in diosu, vomiri, incuieri o comitu obicinuitu. Parocsismulu póte durá scurtu, cate odata si mai multe óre, ba si díle. — La parocsismi mai cumpliti si la persóne mai iritative se aréta si alti spasmi si ametieli, ba si maní, precum si aparitiuni ale ferei.

Intrarea deseloru rigaiture, a scaunului si vomirei usioréza mai totudeaun'a parocsismulu.

Asemené caldura, clistire mici, re'noite de atatea-ori, de cate-ori se absorbu séu esu fora efectu si o strinsa tienere dietetica suntu indicatiunile cele mai insemnate in singulari parocsismi. In contra unei dispositiuni universale ale colicei se cere si o cura universalá.

Nu mai pucinu dorerosu este spasmulu besicei urinarie séu cistalgi'a, elu se simte in regiunea besicei, care se intinde pana la matiulu grosu. Si acést'a se aréta cá tóte altele nevralgii in parocsismi singulari, cari se repetiescu mai adeseori mai lungu ori mai scurtu duratori. Si pe langa tóta niusinti'a de a slobodí urin'a, ea este intrerupta pana-ce tiene dorerea, séu impedecata si dorerósa. Acestui morbu suntu supusi mai cu séma barbatii dupa intrebuintiarea medicamenteloru diaretice — manetorie de urina, — dupa berea de bere própeta, tinera, recéla, calculi vesicali, cause mehanice etc.

Decursulu ei este mai multu scurtu si trece usioru in inflamatiunea besicei si atunci póte ff periculósa.

Asemené temperatura, culicipiu mai indelungatu cu apa mai stemperata si mai afunda, invelirea totala in lintioli udi pentru de a activá pelea si derivarea la pele delatura séu domolesce singuraticii parocsismi.

In casu de necesitate este o frecare rece séu o sburatoria udare in o vana góla, de unu efeptu momentanu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Phisiatric'a.

Vindecarea frigurilor intermitenti si a paralisei de L. W. Kubicsek in Vien'a.

In anulu trecutu me intalní cu unu amicu alu meu veteranu Ingenieriulu V. de care sciamu mai 'naiuto, cá patinesce reu de friguri mai bine de unu anu, si inca fu lovit si de unu ventu — paralisa, ale carui urmari au fostu amortírea si intiepenirea manei drepte si piciorului dreptu. Eu vorbí la intalnirea nóstra numai sburatoriu despre modulu de viétia si de cura alu meu si i-i spusei despre indreptarea mea.

V. a fostu tractatu inaintea mea de doi doctori cu mari dose de chininu si érași chininu si cu o dieta bogata de carne. D'abié enarai amicului meu in pucine cuvinte procedur'a naturala, si elu de locu se invoi a-mi urmá. Eu i ordinaí o dieta indiferenta, spalarea in tóte dílele a intregului corpu si multa misicare. V. s'a facutu vegetarianu din convingere, asceptandu elu numai dela acést'a sistema sanare radicala. Urmarile acestei procedure sanative se aretara de graba preste asceptarea mea spre mai bine. In primele 14 díle se areta numai unu parocsismu usioru; in urmatoriele 4 septemani inca doue, si dupa ace'a incetara cu totulu. V. 'si casciga forte iute érași poterile, fiindu 'nainte atatu de debilitatu incátu d'abié poté a se tarí la oficiolatulu seu, si acum'a e perfectu sanetosu.

Lui urmara si soci'a sa si copilulu seu, cari inca erau atacați de morbi in acestu modu alu vietii si si ei 'si imbunatatira sanatatea. La amiculu meu V. a mai ramas o urma de cur'a cu chininu indereptu, adeca elu patimesce de susurulu urechiloru, care numai cu timpulu se va redica. Ea adscriu acést'a simptome mariloru dose de chininu, cari le-a inghititu V. si deca voru cunoște odata ómenii, ce veninu iritativu si ruinatoriu este chininulu. atunci laudele cele mari ale lui, buciunate in tóta lumea se voru aretá in curiosa lumina.

V. a devenitu unu fisiatru zelosu si lui au multe familii a multiam' insanetosierea loru dupa acestu modu de sanare.

Recél'a si urmarile ei.

Tractare practica in scól'a poporala.

Prunciloru! Astadi vréu se vorbimu ceva despre recéla si urmarile ei, fiti dara atenti! Numesce-mi Joane cele patru anotempuri! — (Primavér'a, Vér'a, Tómn'a si Iérn'a.) Cum e iérn'a N.? (Iérn'a e frigu.) Responsurile au se fia totudeaun'a intregi, adeca in răspunsu se se cuprinda si intrebarea; eu aici inse voi eu economisá cu spatiulu. — Cum e vér'a, Nicolae? (e caldu.) Pentru-ca e caldu ce feliu de vestminte portamu vér'a? (subtíri.) Dar' iérn'a? (gróse.) — Prunciloru! Voi sciti cá ómenii asuda vér'a; óre pentru-ce? (e caldu.) Dara iérn'a nu asudamu? Asia e! Ómenii asuda si iérn'a si anume: candu lucra ceva de greu, candu fugu, candu sue la délu s. a. Si óre pentru-ce asuda atunci? Vedeti bunii mei! Ori care omu a potutu si pôte luá séma cá, candu lucra ceva greu, candu sue la délu séu candu fuge repede si dupa-ce s'a opritu spre a pausá incepe a resufá desu si greu, prin dés'a resuflare atrage in plumani mai multu aeru — osigenu, care inferbenta corpulu si sudorile curgu síróie. Dar' sudorile de unde esu? (din corpu.) Asia e dragii mei! In corpulu nostru suntu aburi si aceti'a trebuie neincetatu se ésa din corpu adeca corpulu *evaporéza* necontenitu. — Ce face corpulu nostru, N.? N.? (in choru!) — Si ce cugetati voi, pe unde evaporéza aburii din corpulu nestru? (prin piele.) — Cum potu ei esí prin piele? Trebuie se sciti cá in piele suntu msi si milióne de gaurele, cari fiindu fórte micutie, nu le potemu vedé. Acelea gaurele se numesca *pori*, si prin pori esu aburii din corpulu nostru. Ce suntu dara in pielea corpului nostru N.? N.? (in choru!) Spre ce sierbescu porii? — Dar' in corpulu nostru ce se afla? (aburi.) Pe unde esu aceia? (prin pori.) — Din acei aburi se prefacu si sudorile. Sciti voi ca in fisica amu vorbitu cu pruncii cesti mai mari cum se intempla acé'a cá aburii se prefacu in apa. Spune-ne tu Elia! Asia dar' din ce se prefacu sudorile? Unde se afla aburii? Ce se intempla cu aburii din corpulu nostru? Pe unde esu (*evaporéza*) ei? Ce suntu porii? Spre ce sierbescu?

Prunciloru! Candu aburii aceia suntu impiedecati de a evaporá din corpulu nostru, atunci omulu capeta morburi — e morbosu. — Vedit'ati voi omu morbosu? Cum 'lu poti cunósce pre omulu celu morbosu? Póte morbosulu amblá? Dar' lucrá? Asia este prunciloru! Omulu morbosu reu nu póte amblá si neci mancá si lucrá, e slabu, are doreri si numai se necajesce. — Vedeti catu de reu e a fi morbosu si totusi multi ómeni 'si strica ei singuri sanetatea. — De alta-data v'am spusu (sáu de nu „ve voiu spune“) cum unii ómeni 'si ruineze sanetatea prin ace'a cà béu veninosulu rachiu etc. Acuma inse vréu a vorbi cu voi si a ve spune cum capeta omulu „recéla“ si ce morburi causéze ea.

Mai spune-mi Traiane, ce am dfsu cà se afla in corpulu nostru? (aburi.) Ce se intempla cu aburii aceia? (evaporéze.) Pe unde? (prin pori.) Asia dara cum trebue se fia porii cà aburii se póta esi prin ei? (deschisi.) Dar' astupandu-se porii, potére-ar' esi atunci aburii? (ba nu.) Si cum se potu astupá porii? (prin necuratienea.) Cum trebue dara se-si tiena omulu pielea? (curata, spalata.) Pentru-ce? Bine! Amu dfsu cà porii se astupa prin netienerea pelei in stare curata si spalata. — Inse trebue se sciti iubittii mei, cà porii se astupa si aburirea corpului se impiedeca mai cu séma prin recéla. Nu-mi va scí spune carev'a dintre voi cà: candu sentiesce omulu recél'a? Luati numai séma bine! Eu nu ve intrebú de recél'a — frigulu séu gerulu celu mare si aspru de iérn'a, care póte chiar' se-lu degere pre omu, ci ve intrebú numai de recél'a ce o potemu capetá chiar' si vér'a, cu tóte cà e caldu. — Eu inca am auditu pre multi din iubittii vostri parenti dicúndu, cà loru nu le mai strica neci o recéla si cà numai domni si temu asia reu a bea apa candu suntu infierbentati, ori a siedé pe pamentulu голу; — a esi a-fara in ventu candu suntu asudati s. a. Vedeti bunii mei, acestea le dîcu ei pentru-cà n'au amblatu la scóla unde se invetie cátu de reu facu omenii candu nu se uita la unele cá acestea, cari le aducu multe morburi. Dar' se ne întórcemu éراس unde amu lasatu. — Spuno-mi Elia candu sentiesci tu recéla in corpulu teu? Asia e, candu-i ventu si aerulu e rece, éra vest-mintele-ti suntu subtfíri?! — Inse recél'a o capeta omulu mai cu séma candu ese dela caldura mare in frigu, pentru-ca atunci porii suntu deschisi prin caldura si asia intra prin ei mai multu frigu, care i contragu, si apoi i astupa. Mai potu atunci esi aburii prin pori? Pentru-ce nu? Bene e acést'a? Acést'a nu e bene, pentru-cà corpulu nostru prin aburirea ace'a se curatie si usiuréze de multe materii stricate. — Dar' astupandu-se porii si nepotendu esi prin ei aburii din corpulu nostru, acei aburi se recescu pana-ce mai tardiu recescu si sangele care apoi se ingrósie si atunci capeta omulu morburi: lungóre, junghiuri, doreri in carne si la incheeturi. — Auditati voi de morbii acestia? Cine 'mi va scí spune catu de pucinu ce face omulu morbosu de lungóre si junghiuri? (De nu sciu nice unulu, invet. le spune cà celu cu lungóre fantaséze (buiguesce) in fine i cade perulu de pe capu etc. éra celu cu junghiuri nu prea póte resuflá, tusiesce, se nadusie, are doreri mari etc.) Bine facu dar' acei omeni carii

esu din caldura in recéla? Pentru-ce nu? Dar' cei ce béu apa, candu suntu osteniti si asudati? Pentru ce nu? Óre de ce trebuie se se mai feréscă omulu candu e ostenitu, infierbentatu si asudatu? (se nu se scalde, se nu siéda pe pamentulu golu si rece, se nu bea apa race etc.)

Prunciloru! Eu am vediutu de multe-ori cá unii omeni deschidu ferestrele si usiele la case dreptu un'a de alt'a (vis-a-vi — se aréta prunciloru cum e acést'a) apoi se punu intre ele se-i sufle ventulu chiar' si candu suntu asudati dîcîndu cá le pica bine acést'a si se recoreescu bine. Ce cugetati voi óre bine e acést'a dupa cele ce ati auditu pana acuma? (nu e bene.) Acést'a inca nu e bene dragii mei, pentru-cá atunci aerulu curge cá si ap'a (de si noi nu-lu vedemu) intra repede pe o feréstra ori usia si ese pe cealalta. Atunci partea corpului ce stá in cursulu aerului recesce, i se astupa porii, aburii nu potú esi din corpu, sangele se ingrósie si asia preste pucina vreme audi numai pre unu atare omu caidú-se: cá-lu dore capulu, o mana, unu petioru, o cósta, o urechia, spatele, sielele etc. si éta cá morbulu e gat'a.

(Repetitiune.) Acum se vedemu dragii mei prunci ce amu invetiatu in ór'a acést'a? Ce am dîsu despre corpu nostru? (evaporéze — asuda.) Candu evaporéze corpu? (totudéun'a.) Pre unde? (prin porii.) Ce suntu porii? Cum trebuie tienuta pielea si porii? Pentru-ce? Din ce se prefacu sudorile? Candu asuda omulu? De lipsa e cá omulu se asude si abureze? Pentru-ce? Ce se intempla candu porii se astupa? (recimu.) Cum se astupa porii? De ce trebuie dara a ne ferí cá se nu recimu? Acuma se nu uitati iubittii mei cele ce ati auditu si invetiatu in ór'a acést'a se le spuncti si iubittiloru vostri parenti. — De alta data vomu mai vorbí despre recéla si junghiuri si atunci ve voiú spune prin ce remediú (lécu) potemu scapá de ele si a le incungiurá.

Siomcut'a mare, 20 Septembre 1878.

Elia Popu,
invetiatoriu norm.

Diverse.

In dílele trecute petrecui la unu proprietariu principalu alu natiunei nóstre si siédiendu la més'a bogata de mancari si beutúre, o dama, care siédé langa mine. 'mi face observarea, ca visaviulu ei — unu domnu in etate mai inalta — dórme cu ferést'a deschisa si se mirá, ca nu móre. Dar' reflectandu-i, ca si eu dormu cu ferést'a deschisa si cá acést'a nu numai ca nu aduce mórte, cum se pare dómnei, ci ea ne da sanatate si viétia, minunea crescú dara cu atát'a mai tare si 'mi díse, ca ea scie, ca multi au moritu, cari nóptea au avutu ferést'a deschisa, éra altii au remasu tiepeni. Nu potú crede se fia fostu acést'a caus'a tiepenirei cu atatu mai pucinu a mortiei, respunsei eu, si intrebai dam'a de unde deduce ea, cá caus'a mortiei si intiepenirei ar' fi fostu ferést'a deschisa? Si candu 'mi spuse, cá de acolo, cá nóptea este aerulu tare

stricatu, atunci eu suspinai vedindu in ce ratecire se afla omenii si acum'a in privinti'a aerului de nópte cu atat'a mai multu cu catu si ceialalti meseni erau de acést'a atátu de gresita parere. — Celu mai reu aeru de nópte afara este mai bunu cá celu mai bunu aeru din casa, si celu mai bunu aeru din casa este cu multu mai reu decatú celu mai reu aeru din afora, le reflectai eu, si numai acelu aeru ar' poté stricá care ar' fi incarcatu de miasme, inse atunci si celu din casa nu va scapá de acést'a. Aerulu cá aeru nu póte stricá nici odata, de si celu de nópte nu are atat'a ozonu cá si celu de di candu luceste só-rele, mai vertosu diminéti'a. De se va culcá inse cenev'a nededatu cu aerulu ast'felu, cá aerulu se traga numai asupr'a unei parti a corpului lui, séu cum se dice ar' stá in tiug, apoi atunci firesce, ca póte stricá, inse atunci nu e vin'a aerului, ci aceluia, care nu cunósce fisic'a, prin urmare nici insusirea aerului. Fia dara dómn'a asecurata, ca aerulu neci nu omóre, nici nu intiepenesce pe nime, ci elu intaresce corpulu nostru si ne da sanetate si viiétiá déca scimu amblá cu elu.

Veni apoi conversatiunea la medicamente si aci mi se reflecta, cá ap'a nu póte curá asié iute si securu morbiu, cá si medicamentele, d. e. chininulu frigurile. Intrebandu eu, ce relatiune are chininulu catra friguri, mi se respunse, ca ace'a numai medicii o sciu! Dar' ce relatiune are ap'a catra friguri? fu intrebarea mai departe. Iata ce, ap'a e cea mai esentiala constitutiva parte a corpului nostru, fora apa nu e viétiá. Formandu dara ap'a partea constitutiva esentiala a corpului nostru, ea nu e straina de elu. Cu tóte aceste medicii fisiiatri nu tienu ap'a de medicamentu cu atat'a mai pucinu de unu medicamentu universalu, ci numai de unu midilocu, prin care se póte ajutá natur'a in lupt'a corpului de a scóte materiile cele daunacióse, utilizate, care agremadindu-se in corpulu nostru i-au impiedecatu functiunea, l'a facutu morbosu.

Corpulu nostru e o masina, care are mehanismulu ei; dreptu ace'a, cá elu se-si póta face datorinti'a, are lipsa de asié numitele conditiuni de viétiá ori iritante si cari suntu aceste: aerulu, ap'a, lumin'a, caldur'a, bucatele simple si curate, dara neci de catu chiuinulu ori altu medicamentu. Lipsindu vre-unulu din aceste iritante séu acumulindu-se sgor'a loru prin necumpetu in mancari si beutute, ori alte escese, la cari este espusu omulu, corpulu 'si pierde din energi'a sa, elu se lupta a scóte dintr'ensulu ce e reu, netrebnicu, utilizatu. — In lupt'a lui contra inamicului adeca contra materieloru netrebnice acumulate in elu, se nasce cá in tóta lupt'a, o caldura, o ferbintiéla, unu focu, o ardere, care incátu poterea corpului nu ar' fi in stare se o infranga, ar' mistuá poterile, ar' aduce móрте. — Si ce facemu noi, candu vremu se stangemu foculu, candu arde cev'a contr'a voiei nóstre? Au nu tornamu apa, si inca atat'a apa, incatu se nu se aprinda foculu mai tare din ea, cáci si ap'a in catatimi mai mici dá hrana focului, precum vedemu la fauri.

Dămú dara bolnavului se bé apa catu i trebue, ba 'lu si indemnámú a bé mai multa, cá se se recoréscá in laintrulu. Déca vedemu, ca foculu nu se stempera cu atát'a, ci trebue se facemu mai multu, atunci iata ce facemu, — aducemu apa própseta, cautámú ce temperatura are si catu este de susceptibila pelea patientului cá reactiunea se nu intréca actiunea si dupa gradulu ce amú aflatu stemperámú ap'a si spalámú corpulu bolnavului, ori 'lu punemu in baia — scaldá, ori 'lu invelímú in lintioli udi etc. — Si ce cascigámú prin acést'a? Iata ce. Dupa legile fisice, candu doue corpuri de diferite temperature vinu in atingere, atunci temperatur'a celui mai caldu séu cea mai mare, trece in cea mai mica pana atunci, pana-ce vinu ambele asemenea si cu acést'a amú detrasu caldur'a din corpulu patientului in lintiolulu udu, pe care l'a uscatu caldur'a esita din corpulu patientului.

Dar' caldur'a este necesaria pentru viét'i'a omului si cá se nu detragemu corpului inferbintatu pré multa caldura si se-i impedecámú functiunile prin intiepenirea organeloru, avemu unu mesuratoriú in „termometru“ dupa care scímú, ca, cá omulu se prospereze, are lipsa de o caldura dela $29\frac{1}{2}$ — 30° R. Asié dara noi numai pana atunci vomú detrage in modulu aretatu caldur'a din corpulu patientului, pana-ce ea va deveni éراسi la statulu normalu adeca la gradulu, ce-lu aretáramú si nu mai multu. Incetándú caldur'a, incéta morbulu si patientulu se face sanetosu fora nici o nevoia postuma. Iata aci jace tóta art'a fisiiatrica! — De aci va pricepe ori cene, ca ap'a e midiloculu celu mai potrivit si mai priinciosu pentru stangerea focului si ajutoriulu naturéi, cá se elupte victori'a in contra inimicului, adeca a materieloru daunóse acumulate in corpu. — Si astfelú vindecati morbiu iuti séu acuti, nu trecu nici un'a-data in morbi cronici lungu duratori precum trecu dupa inghitírea medicamenteloru.

Se vedemu acuma cum lucrá medicamentele si in specie chininulu in friguri, cáci, precum observareti — déca cenev'a iá chininu, frigurile incéta. Ce nu se póte negá. Dá, asié e. Am dísu mai 'nainte, ca morbulu e lupt'a corpului contr'a inimicului acumulatedu in elu, cá se-lu scóta afara. Dándú noi acuma patientului chininu, adeca o materia straina de elu, care nu face parte constitutiva a corpului seu, i-am imultítu inimicú, si lupt'a lui slabesce, incéta si cu ea frigurile. Inse patientulu dupa incetarea acestei lupte raru se afla sanetosu, pentru-cá materi'a daunósa nu a esítu din elu, ci s'a mai imultítu prin alt'a, adeca prin chininu ori altu medicamentu; elu dara nu se simte bine, nu are apetitu, acusi i lipsesce un'a, acusi alt'a, in fine déca corpulu are potere destula, elu sub conditiuni favorabili mistuesce cu incetulu acesti inimici si incepe a-si veni in ori, adeca a mancá mai cu apetitu, si candu capeta destula potere, cá se incépa lupt'a de nou, elu éراسi se lupta, si frigurile se ivescu, adeca dícemú ca a recidivatu.

Déca corpulu sanetosu prosperéza numai sub influinti'a mai susu aratateloru conditiuni de viét'ia, cu atát'a mai multu va avé corpulu morbosu lips'a de ele, cáci tóte procesele vietii mergu dupa un'a si

ace'asi regula. Apoi vedeti Domniloru, cà candu se strica cas'a nóstra, care e edificata din diferite materii, noi o reparamu totu cu acele materii, nu punemu feru unde se cere varu, nici caramida unde se cere lemnu, ci totu acele parti constitutive, din cari este cas'a edificata, asié e si cu cas'a — adeca cu corpulu nostru; noi trebue se-lu reparamu cu acele materii, din cari consta elu, cari suntu partile constitutive ale lui, si fiendu, ca lécurile séu medicamentele nu forméza parti constitutive ale corpului nostru, ele nici nu potu repará corpulu nostru. Asia e si asia trebue se fia, si eu sum convinsu cà déca se voru informá sucesorii nostri inca in scólele elementarie despre vícti'a si mecanismulu omului, care multiamita lui Dumnedieu a si luatu inceputu, atunci nu voru mai fi idei ratecite desprea aeru si medicamente! Cu aceste apoi am incetatu nefacându-mi-se nici o obiectiune mai departe.

~~~~~

Cuventarea D. generalu Traianu Dod'a, tienuta dupa alegerea s'a de deputatu in Caransebesiu este atata de marétia, atata de binevoitoria, atata de cunoscutóre de cele ce lipsescu poporului, atatu de caldurósa si mai pre urma atata de romanésca, incátu nu ne potemu retiené a nu o recomandá ori-carui romanu de anima, cá se o citésca si studieze dupa meritu. Regretamu cà spaciulu nu ne iérta a o tipari — ea se afla tiparita in „Telegrafulu romanu“ Nr. 97. 1878.

~~~~~

A sieptea adunare generala a „Reuniunei Invetiatoriloru romani din dieces'a Caransebesiului“ s'a tienutu in Biseric'a-Alba in 20 si 21 augustu sub Presidiulu D. Stefanu Antonescu in cea mai buna ordine. Dupa servitiulu dumnedieescu, care s'a celebratu in beseric'a cea noua si frumósa romanésca de D. protopresbiteru Josifu Popovicu cu asistenti'a a doi preoti si cu cantari redicatorie de anime intonate din rostulu a vre-o 80 de invetiatori, s'au adunatu cei competenti si o multíme de spectatori in sala mare a otelului Micsin, unde D. Presiedinte a deschisu siedinti'a cu o cuventare meduósa.

Adunarea a fostu salutata din partea orasiului de D. Consulu Barry si de unu profesoru in numele reuniunei sudice a invetiatoriloru comunali. Éra la cuventarea D. Preside Antonescu a respunsu D. Invetiatoriu Baic'a in termini bine alesi si simtieminte calduróse de recunoscintia catra D. preside. Din actele reuniunei puse pe més'a comisiuneloru alese pentru diferite agende, s'a vedintu cu cea mai mare placere si satisfactiune, ca afacerile reuniunei suntu in manele cele mai bune, ca ele mergu in ordinea cea mai buna si ca face onóre biroului. Sér'a in diu'a de antaiu a fostu banchetu in gradin'a otelului mai susu amentitu, unde s'au redicatu o multíme de toaste bine studiate, Luni s'au continuatu agendele, la $\frac{1}{2}$ 7 óre séra plecara óspetii cea mai mare parte catra Versietiu, cari avendu si music'a cu sine, intonara pe vagóne cantece melodióse secundate de

musica, pana-ce ajunseramu in Verselutiu, unde apoi ne despartîramu totu sub sunetulü musicci. S'au tienutu si 2 disertatiuni: un'a de D. Invet. Simu Savu din Srediste despre „Industria si comertiu“ si alt'a de D. Invet. din Bocsi'a romana Joanu Tin'a despre „cauzele pentru-ce nu cercetéza copiii scól'a.“ Acést'a ar' fi meritatu se fia tiparita la loculü acést'a, dara nu scimu din ce cauza D. Tin'a nu ni-a tramisu-o de si ne promisese, ca o va tramite.

Conferintiele invetiatoresci. S'au tienutu in dieces'a Aradului inceptu din 16 augustu st. v. Ele au fostu ordinate a se tiené in 6 locuri, adeca in Temisiór'a, Lipov'a, Aradu, Josasielu, Borosineu, Soversinu. In programa s'a prefiptu timpulu dela 16—26 augustu, dar' ele nici nu s'au inceputu bine, pana ce dela conferinti'a Lipovei sosi la Temisiór'a unu telegramu, prin care se provóca conferinti'a Temisiórei se tramitia o deputatiune la présantí'a s'a D. Episcopu cu rogarea de a marí diurnele invetiatoriloru si a reduce conferintiele dela 10 la 5 díle. — Mergându dara dela Temisiór'a doi invetiatori la Aradu in caus'a acést'a, pre catu amu intielesu, nu au aflatu acasa pe D. Episcopu si pentru ace'a s'au indreptatu acést'a rogare prin telegramu. De unde se fia venitu respunsulu: ca déca voru fi gata in 5 díle, potu merge acasa.

Intrebamu acuma pre cei nepreocupati si pre cei aderinti numai catuva afaceriloru scolari, ce s'a potutu propune si cum s'a potutu propune cursulu practicü din 12 studii in timpu de 5 díle séu in 25 óre? Óre nu este acést'a o satira pentru aceste cursuri si pentru aceste conferintie? — Dupa programa au trebuitu comisarii denumiti prin Consistoriu diminéti'a se propuna din obiectele de invetiamentu dupa metodulu seu si apoi dupa amédi in conferintia se se faca observarile încátu astfelü de metodu aru fi corespundietoriü ori nu. Si ce si cum s'a potutu propune in acestu timpu scurtu si de cei mai eminenti comisari? Aduaga ca unii invetiatori au lipsitu cu totulü, altii au venitu tardíu, altii se primblau pe afara, altii dau pucina atentiune propunatoriloru socotindu-i asemené lorü ori mai slabi cá ei si alte inconvenientii, pe cari le amu observatu in conferintiele Temisiórei, cari folosindu-se de adusulu respunsu prin deputatiunea esmisa, si-a finitu problem'a in 5 díle. Tragemu dara atentiunea Preavenerabilului sinodu eparchialu si a Consistoriului diecesanu asupr'a acestei afaceri atatu de momentóse si i-i rogamu, ca déca este, ca concursurile si conferintiele aceste se aibe resultatulu doritu, se se fipseze pentru ele unu timpu mai indelungatu corespundietoriü obiectelorü pertractande si se restringa pe invetiatori cu tóta rigórea a nu se abate dela program'a fipsata pentru pertractarea lorü si a le tramite comisari cu auctoritate, séu a dispune, cá numai unulu, multu doue obiecte de invetiamentu se se pertracteze in fiecare anu, càci cum au decursu ele in anulu acést'a in Temisiór'a este numai o pierdere de timpu si resipa de bani.

Incátu diurnele fipsate nu suntu de ajunsu séu ca unii invetiatori nici nu le capeta, aru trebúi luate mesuri eficace pentru esolvirea lorü.

Unu cerculariu episcopescu. In 27 Juliu 1878 Nr. 1676 a emisu Présant'ia s'a zelosulu si neobositulu promotoru alu invetiamentulu parintelu Episcopu alu Aradului Joa nu Metia nu una circulariu catra toti Inspectorii de scóla, in care dupa-ce aréta scopulu conferintiiloru invetiatoresci, dispune, cá pe langa aceste conferintie se se mai tienia si in lun'a lui Octobre séu Novembre a fia-carui anu o conferintia invetiatoréscá cercuala in fia-care inspectoratu, sub conducerea inspectorulu scolaru concernente, la care suntu indetorati a participá impreuna cu invetiatorii, toti préotii din respectivulu inspectoratu. In acestu cerculariu arata apoi Présant'ia s'a scopulu acestoru conferintie in modulu celu mai practicu, cum s'aru poté elu ajunge, cá invetiamentulu poporalu se prospereze si progreseze. Salutamu acést'a nouá dispoitiune salutaria a parintelu Episcopu, care in catu se va observá, nu ne indoimu, ca nu va avé resultatulu celu mai bunu. Inse noi avemu pucina sperantia, ca si acést'a dispoitiune se va bucurá de efeptulu doritu si parintelu Episcopu 'si va vedé incoronate ostenelele s'ale. Si acést'a din cauza — o sponemu curatu de si „veritas odium poritu“ — ca organele chimate a escentá acést'a dispoitiune, cu pré pucine-exceptioni, nu se intereséza de afacerila scolarie. Dovada spre acést'a ne este impregiurarea, ca avendu noi convorbiri cu mai multi preoti si amintindu de acestu cerculariu, amu facutu trist'a esperintia, ca nu-lu cunosc, de si s'a publicatu in „Biseric'a si scóla“ si nu ne indoimu, ca se va fi transmisu si toturoru interesantiloru. Si ce va fi resultatulu acestoru svaturi bune, promovatorie de cultur'a si educatiunea popor'ui nostru remasu indereptu? Iata ce: Se voru aduná unii preoti si invetiatorii in un'a di alui Octobre ori Novembre, voru vorbí frumosu, voru luá si protocolu, se voru întórce acasa — si caus'a scolara va remané acolo unde a fostu si pana acum'a. Amu dorí se fimu profeti mincinosi, dar' nu ne tememu.

Reportulu generalu despre activitatea societatii „Petru Maioru“ pe anulu scolasticu 1877/8 a esitu litografatu in mai multe foi. Din acestu reportu amu vediutu cu placere, ca societatea acést'a sub presidiulu meritatului nostru barbatu de sciintia Josifu Vulcanu 'si continua problem'a s'a cea frumósa in modu salutariu si corespundietoriu scopului. Reportulu scrisu in unu stilu placutu si detaiatu ne da dovedile cele mai frumóse despre activitatea ei si despre corect'a tienuta a tineriloru nostri dela Universitatea din Budapest'a. Frumósele si dupa titlurile loru bine nimeritele disertatiuni, cari s'au rostite de membrii acéstei societati in siedintiele publice inca ne suntu argumentele cele mai fidele, ca acést'a societate este in adevuru activa si merita tóta atentiunea si sprijinirea publiculu pentru scopulu seu celu maretiu. I-i uramu dara din anima prosperitate si succesu doritu.

Redactoriu: Dr. P. Vasiciu.

Editoru: N. F. Negrutiu.

Imprimari'a Diecesei de Gherla 1878.